

رابطه خاک و سطوح ژئومورفولوژی در منطقه امام قیس چهارمحال و بختیاری محمد هادی فرپور و مصطفی کریمیان اقبال*

چکیده: سطوح ژئومورفولوژی تأثیر مستقیم بر روی تشکیل و تکامل خاکها دارند. در این تحقیق رابطه بین سطوح ژئومورفولوژی مختلف و نوع خاک بر روی هر موقعیت شیب با توجه به نقش فرسایش مورد بررسی قرار گرفت. دشت امام قیس از زیر حوزه‌های فرعی آبخیز شمالی رودخانه کارون بشمار می‌آید. برای انجام این تحقیق پس از مطالعات صحرایی و بررسی پنج ترانسکت که هر یک شامل موقعیتهای مختلف شیب بودند (سیستم هیل اسلوپ)، یکی به عنوان شاهد انتخاب و نمونه‌های خاک مورد آنالیزهای مرفولوژی، فیزیکی، شیمیایی و کانی شناسی رسی قرار گرفت. بر روی سطوح مسطح (*Summit*) دو نوع خاک متفاوت مشاهده می‌شود. در قسمت مسطحی که کمتر تحت تأثیر فرسایش از دو طرف بوده‌است، خاکی عمیق و قرمز رنگ با عمق سالوم ۹۰ سانتیمتر وجود دارد. میزان ماده آلی در این خاک ۱/۲٪ بوده و به لحاظ تاکسونومی (کلید ۱۹۹۴)، کلسیک‌های یلوزالفس طبقه‌بندی می‌شود. قسمت مسطح فرسایش یافته تکامل کمی دارد، میزان ماده آلی در آن ۰/۷٪ است و در تاکسونومی تیپیک زراکریتز جدا می‌گردد، که البته با توجه به پیشنهادیه فانوی ۹۴ میتوان آنرا کلسیک لوویسولز طبقه‌بندی نمود. عمق سالوم در شانه شیب (*Shoulder*) ۵۵ سانتیمتر و ماده آلی در افق *Ap* ۱٪ است. این خاک کلسی زرولیک زراکریتز طبقه‌بندی می‌شود. شیب پشتی (*Backslope*) خاکی عمیق و متکامل با عمق سالوم بیش از ۱۲۰ سانتیمتر و ماده آلی ۱/۶۵٪ داشته و به صورت کلسیک هایلوزالفس جدا می‌شود. پایه شیب (*Footslope*) دارای خاکی با تکامل کم اما عمیق با عمق سالوم بیش از ۱۵۵ سانتیمتر و میزان ۱/۶٪ ماده آلی در سطح، تیپیک زراکریتز طبقه‌بندی می‌شود. کانیهای رسی اسمکتیت، ایلیت، کلریت، کائولینیت و کانیهای مخلوط نامنظم در نمونه‌های خاک وجود دارند. در مورد انتهای شیب (*Toeslope*) که خاکی تیره با ۲/۳٪ ماده آلی دارد، به خاطر شکافها و نیز ساختمان گوه‌ای و غالیبت اسمکتیت، گرومیک کلسی زرتز طبقه‌بندی شده‌است. به خاطر فرسایش مواد بالادست و رسوب آنها در قسمتهای پائین شیب، رس و ماده آلی به طرف قسمتهای پائین شیب روند افزایشی دارد. پایه شیب به خاطر دریافت رسوبات درشت بافت که ماده آلی کمتری نیز حمل می‌کند در این روند قرار نگرفته و مقدار کمتری رس و ماده آلی نسبت به شیب پشتی دارد. آهک نیز بجز در مورد انتهای شیب، به طرف پائین شیب روند افزایشی دارد زیرا آهک ذرات خاک را فلاکوله کرده و به عنوان ذره درشت عمل می‌نماید. بنابراین ذرات آهک در پایه شیب رسوب داده و مقدار آن از انتهای شیب بیشتر خواهد بود. به طور کلی موقعیتهای مختلف شیب که خود متأثر از فرسایش هستند، باعث ایجاد خاکهایی با خصوصیات متفاوت حتی تا سطح رده شده‌است.

* عضو هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه ولی عصر "عج" رفسنجان، عضو

هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه صنعتی اصفهان